

Phật giáo Bắc Ninh - Kinh Bắc trong dòng chảy cách mạng và phát triển đất nước

ISSN: 2734-9195 08:56 25/12/2025

Sự hiện đại hóa của Phật giáo Kinh Bắc hôm nay là sự phát triển có gốc rễ, lấy đạo hạnh làm nền tảng, lấy công nghệ làm phương tiện, lấy cộng đồng làm đối tượng phụng sự.

Tác giả: **Hòa thượng Thích Thanh Phụng (1)**

Tham luận tại Hội thảo khoa học "Đạo Phật Với Cách Mạng Việt Nam" tổ chức ngày 25/08/2025, tại chùa Quán Sứ, Hà Nội

Trong suốt chiều dài lịch sử **dân tộc Việt Nam**, Đạo Phật không chỉ là một tôn giáo gắn liền với đời sống tâm linh của nhân dân mà còn là một nguồn lực tinh thần to lớn, góp phần hình thành nên bản sắc văn hóa dân tộc và hun đúc tinh thần yêu nước, hộ quốc an dân. Từ phương châm hành động của Giáo hội Phật giáo Việt Nam “Đạo pháp - Dân tộc - Chủ nghĩa xã hội”, có thể thấy rõ định hướng nhập thế tích cực, gắn bó chặt chẽ giữa đạo và đời, giữa tinh thần Phật giáo và sự nghiệp phát triển đất nước trong mọi thời kỳ.

Tọa đàm khoa học “Đạo Phật với cách mạng Việt Nam” nhân dịp kỷ niệm 80 năm Cách mạng Tháng Tám và Quốc khánh 02/09 là dịp đặc biệt để chúng ta cùng nhìn lại chặng đường vẻ vang của dân tộc - nơi mà tinh thần Phật giáo đã luôn hiện diện như một dòng chảy bền bỉ, âm thầm mà sâu sắc, góp phần tạo nên những thắng lợi vĩ đại trong lịch sử và trong công cuộc xây dựng Tổ quốc hôm nay.

Trong bức tranh lớn ấy, vùng Kinh Bắc, tỉnh Bắc Ninh ngày nay, nổi lên như một miền địa linh nhân kiệt, không chỉ là chiếc nôi văn hóa- tôn giáo của vùng châu thổ sông Hồng mà còn là nơi lắng đọng những giá trị đặc sắc của Phật giáo Việt Nam. Từ những ngôi đại danh lam cổ tự như chùa Dâu, chùa Phật Tích, chùa Bút Tháp, Vĩnh Nghiêm, Bồ Đà..., đến những lễ hội Phật giáo gắn liền với đời sống cộng đồng; từ các bậc cao tăng từng tham gia bảo vệ văn hóa dân tộc, gìn giữ niềm tin trong chiến tranh, đến những Tăng Ni, Phật tử hôm nay đang tích cực phụng sự đạo pháp và đồng hành cùng chính quyền địa phương, tất cả tạo nên

một dòng chảy liên tục, hài hòa giữa truyền thống nhập thế của Phật giáo và sự nghiệp cách mạng của dân tộc.

Chùa Dâu. Ảnh: Internet

Vùng đất Kinh Bắc, nơi hội tụ tinh hoa văn hóa và tâm linh, từ ngàn xưa đã ghi đậm dấu ấn của Phật giáo trong lòng dân tộc. Từ thời Lý - Trần, Phật giáo đã trở thành quốc đạo, gắn bó chặt chẽ với sự nghiệp dựng nước và giữ nước. Những ngôi đại danh lam cổ tự như chùa Dâu, chùa Bút Tháp, chùa Phật Tích, chùa Vĩnh Nghiêm, chùa Bồ Đề không chỉ là nơi hành đạo mà còn là những pháo đài văn hóa, nơi gìn giữ tinh thần độc lập, tự cường của dân tộc Việt Nam.

Bước vào giai đoạn đấu tranh giành độc lập dân tộc (1930-1945), truyền thống nhập thế của Phật giáo vùng Kinh Bắc tiếp tục được khẳng định bằng những hành động thầm lặng mà kiên cường. Các ngôi chùa trong vùng Hà Bắc cũ trở thành chỗ dựa vững chắc cho phong trào cách mạng. Dưới mái chùa, nhiều cuộc họp bí mật của cán bộ Việt Minh đã được tổ chức, tài liệu được cất giấu, lương thực được tích trữ, tin đồ được vận động tham gia kháng chiến. Tăng Ni, Phật tử không chỉ hộ trì Tam bảo mà còn đóng vai trò tích cực trong hậu cần, tiếp tế, lan truyền tinh thần yêu nước đến từng xóm làng.

Trong bối cảnh đó, Hội Phật giáo Bắc Kỳ được thành lập tại **chùa Quán Sứ** (Hà Nội) vào năm 1934, đã trở thành trung tâm khởi phát cho phong trào chấn hưng Phật giáo mang tinh thần dân tộc. Thông qua các tờ báo như Đuốc Tuệ, Tiếng Chuông Sớm, tinh thần yêu nước và nhập thế được lan tỏa sâu rộng, góp phần thức tỉnh lòng dân, hun đúc khí thế cách mạng. Nhiều Phật tử và Tăng sĩ trong vùng đã tham gia các tổ chức cứu quốc do Mặt trận Việt Minh phát động, âm thầm góp sức người, sức của cho công cuộc giành lại độc lập.

Chùa Phật Tích. Ảnh: Internet

Dù không phải là lực lượng cầm súng, nhưng tăng ni, phật tử vùng Kinh Bắc đã góp phần không nhỏ vào thành công của Cách mạng Tháng Tám năm 1945 bằng đạo tâm, bằng lòng yêu nước và bằng chính mái chùa quê hương, nơi nuôi dưỡng cả tâm linh dân tộc và ý chí đấu tranh giành tự do. Đó là minh chứng sinh động cho truyền thống gắn bó giữa đạo và đời, giữa Phật giáo và cách mạng Việt Nam, một dòng chảy không ngừng của hộ quốc an dân.

Tiếp nối dòng chảy nhập thế suốt nghìn năm lịch sử, trong những năm gần đây, đánh dấu một bước chuyển mình quan trọng của Phật giáo vùng Kinh Bắc trong thời đại mới, gắn liền với chủ trương sắp xếp tổ chức bộ máy tinh gọn của Trung ương Giáo hội Phật giáo Việt Nam. Theo Nghị quyết số 253/NQ-HĐTS và Thông tư hướng dẫn số 258/HĐTS, Ban Trị sự GHPGVN tỉnh Bắc Ninh và tỉnh Bắc Giang được sáp nhập, hình thành nên Ban Trị sự GHPGVN tỉnh Bắc Ninh mới, đại diện cho toàn vùng Kinh Bắc, mang trong mình cả chiều sâu di sản và kỳ vọng hội nhập hiện đại. Mô hình tổ chức mới là sự hợp nhất nhưng không hòa lẫn, vừa kế thừa nền tảng vững chắc của hai địa phương, vừa mở ra một tầm nhìn chung cho một Phật giáo Kinh Bắc đoàn kết, trí tuệ, phát triển bền vững.

Với phương châm “phụng sự đạo pháp - đồng hành cùng dân tộc”, Ban Trị sự tỉnh sau kiện toàn đã khẩn trương ổn định tổ chức, kiện toàn nhân sự, phân công rõ ràng các lĩnh vực Phật sự và địa bàn phụ trách, đảm bảo sự thông suốt trong chỉ đạo và triển khai từ tỉnh đến cơ sở. Trong bối cảnh chính quyền địa phương chuyển sang mô hình hai cấp, Phật giáo tỉnh Bắc Ninh cũng nhanh chóng thích ứng, chủ động phối hợp với chính quyền, Mặt trận và các đoàn thể chính trị - xã hội để thực hiện tốt vai trò kết nối giữa tăng ni, tín đồ và đời sống xã hội.

Trên lĩnh vực Tăng sự và giáo dục tăng ni, đã có những bước tiến rõ rệt; duy trì hiệu quả Trường Trung cấp Phật học với quy mô ngày càng mở rộng; tiếp tục cử tăng n trẻ đi học tại các **Học viện Phật giáo** trong và ngoài nước. Nhiều vị đã tốt nghiệp cử nhân, thạc sĩ Phật học, sẵn sàng kế thừa và dẫn dắt Giáo hội địa phương trong tương lai. Các khóa bồi dưỡng trụ trì, kỹ năng hoàng pháp, nghiệp vụ hành chính được tổ chức thường xuyên, góp phần nâng cao năng lực phục vụ Tam bảo trong giai đoạn mới.

Chùa Dâu. Ảnh: Internet

Về hoàng pháp và hướng dẫn phật tử, các đạo tràng, khóa tu, lớp giáo lý ngày càng phát triển, nhất là ở các chùa trung tâm như Đại Thành, Phật Tích, Vĩnh Nghiêm, Bồ Đà... Đặc biệt, mô hình khóa tu mùa hè dành cho thanh thiếu niên thu hút hàng nghìn lượt tham gia mỗi năm, trở thành điểm sáng trong công tác giáo dục đạo đức, lý tưởng sống cho thế hệ trẻ. Tín đồ phật tử toàn vùng chiếm tỉ lệ cao, với hàng trăm nghìn người Quy y Tam bảo và sinh hoạt thường xuyên tại các chùa, câu lạc bộ, Gia đình Phật tử. Đó chính là nền tảng xã hội quan trọng để xây dựng nếp sống văn hóa tâm linh lành mạnh, chống lại xu hướng mê tín dị đoan, lệch chuẩn tín ngưỡng trong xã hội hiện đại.

Lĩnh vực văn hóa, di sản, nghi lễ Phật giáo tiếp tục được quan tâm đúng mức. Các lễ hội truyền thống tại chùa Dâu, chùa Phật Tích, chùa Vĩnh Nghiêm... được tổ chức trang nghiêm, thu hút đông đảo nhân dân, gắn bó hài hòa giữa nghi lễ Phật giáo và bản sắc văn hóa Kinh Bắc. Nhiều di tích được trùng tu, lập hồ sơ xếp hạng, trong đó tiêu biểu có dự án trùng tu chùa Bách Môn (Bắc Ninh cũ), phục hồi tuyến hành hương cổ Tây Yên Tử (Bắc Giang cũ). Phối hợp cùng các tỉnh bạn: Quảng Ninh, Hải Dương lập hồ sơ đề cử Quần thể Yên Tử - Vĩnh Nghiêm - Côn Sơn, Kiếp Bạc trở thành Di sản thế giới, khẳng định tầm vóc văn

hóa Phật giáo Việt Nam trên bản đồ nhân loại.

Công tác từ thiện, an sinh xã hội tiếp tục là điểm sáng trong hoạt động Phật sự toàn vùng. Với tinh thần từ bi cứu khổ, Tăng Ni, Phật đã thực hiện nhiều chương trình ý nghĩa: cứu trợ thiên tai, tặng nhà tình nghĩa, cấp học bổng cho học sinh nghèo, duy trì bếp ăn từ thiện, hỗ trợ người khuyết tật và người già neo đơn... Tổng trị giá hoạt động từ thiện giai đoạn 2022-2025 của toàn tỉnh lên tới hàng chục tỷ đồng, không chỉ thể hiện tấm lòng hộ quốc an dân mà còn góp phần hiện thực hóa phương châm “sống tốt đời, đẹp đạo” của Phật giáo hiện đại.

Giáo hội Phật giáo tại địa phương còn tích cực đồng hành cùng chính quyền trong công cuộc xây dựng một xã hội nhân văn, tiến bộ. Tăng ni, Phật tử vùng Kinh Bắc luôn chấp hành tốt các chủ trương, chính sách của Đảng và pháp luật Nhà nước; chủ động tham gia các chương trình xây dựng chính quyền thân thiện, nâng cao chất lượng phục vụ nhân dân, đóng góp tiếng nói tích cực trong các hoạt động giám sát, phản biện xã hội thông qua Mặt trận Tổ quốc và các tổ chức đoàn thể. Giáo hội Phật giáo tại Bắc Ninh - Bắc Giang trong những năm qua đã thể hiện rõ vai trò là một thành tố tích cực trong “xây dựng chính quyền thân thiện”, nâng cao hiệu lực phục vụ nhân dân. Hàng trăm tăng ni, Phật tử trên địa bàn đã tham gia hiệu quả các phong trào do chính quyền và Mặt trận phát động, như “Ngày hội Đại đoàn kết toàn dân tộc”, “Tuần lễ lắng nghe ý kiến nhân dân”, “Diễn đàn công dân - chính quyền”. Tại nhiều địa phương, trụ trì các tự viện là thành viên Ủy ban MTTQ cấp xã, đại biểu HĐND cấp cơ sở, tham gia góp ý văn bản, phản ánh nguyện vọng dân sinh và hỗ trợ chính quyền trong công tác tuyên truyền, vận động nhân dân thực hiện chủ trương, pháp luật. Tại Hội nghị gặp mặt chúc sắc Phật giáo tỉnh Bắc Ninh ngày 28/11/2023, hơn 100 các vị chức sắc, chức việc, Tăng Ni đã trực tiếp giao lưu, lắng nghe và trao đổi cùng lãnh đạo Tỉnh ủy - UBND - Ủy ban MTTQ. Đây là diễn đàn chính thức giúp lan tỏa tiếng nói của giới Phật giáo vào việc xây dựng chính quyền - xã hội, đồng thời củng cố niềm tin giữa đạo và đời.

Đặc biệt, trong các đợt cao điểm lấy ý kiến góp ý Dự thảo Luật Đất đai (sửa đổi), Dự thảo văn kiện Đại hội Đảng các cấp, nhiều Ban Trị sự và chư Tăng đã có văn bản tham gia góp ý bằng văn phong rõ ràng, có trách nhiệm, thể hiện tiếng nói của giới trí thức tôn giáo trong xây dựng pháp luật, chính sách công. Phật giáo vì thế không chỉ là nơi hộ trì tâm linh mà đã thực sự trở thành kênh lắng nghe - kết nối giữa chính quyền và cộng đồng, góp phần làm nên diện mạo chính quyền vì dân, gần dân, trọng dân trong thời đại mới.

Nhiều tự viện đã trở thành điểm sáng trong phong trào xây dựng nông thôn mới, đô thị văn minh, tích cực hưởng ứng các cuộc vận động như “Toàn dân

đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa”, “Ngày vì người nghèo”, “Hiến đất làm đường”, “Giữ gìn môi trường sạch đẹp quanh chùa và khu dân cư”. Từ mái chùa, tinh thần trách nhiệm xã hội được lan tỏa, góp phần củng cố niềm tin của nhân dân vào sự lãnh đạo của Đảng, quản lý của Nhà nước. Phật giáo vùng Kinh Bắc cũng tích cực góp phần vào sự nghiệp giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc và giáo dục đạo đức cộng đồng. Nhiều chương trình giảng pháp, khóa tu đạo đức, lễ hội Phật giáo được tổ chức lồng ghép với tuyên truyền pháp luật, xây dựng đời sống văn hóa lành mạnh, đặc biệt chú trọng giới trẻ. Qua đó, Phật giáo không chỉ lan tỏa giáo lý từ bi - trí tuệ, mà còn trực tiếp góp phần xây dựng một xã hội ổn định, hài hòa, phát triển bền vững.

Chùa Phật Tích. Ảnh: Internet

Tại huyện Yên Phong (Bắc Ninh), năm 2021, Ban Trị sự GHPGVN huyện đã được UBND huyện và Ủy ban MTTQ huyện tuyên dương khen thưởng một tập thể và 5 cá nhân vì những đóng góp xuất sắc cho Phật sự và xây dựng khối đại đoàn kết toàn dân giai đoạn 2017-2021. Đây là minh chứng cụ thể cho trách nhiệm công dân tôn giáo: các trụ trì, chức sắc không chỉ phụng sự Tam bảo mà còn là thành viên đóng góp tích cực vào các phong trào thi đua yêu nước của địa phương. Sự ghi nhận này khẳng định vai trò của Phật giáo như một lực lượng trí thức, đạo đức, luôn đồng hành cùng chính quyền trong xây dựng xã hội hòa hợp, phát triển và bền vững.

Những thành quả ấy không chỉ phản ánh sự phát triển nội tại của Giáo hội, mà còn khẳng định vai trò đồng hành tích cực của Phật giáo với chính quyền trong sự nghiệp xây dựng và bảo vệ Tổ quốc xã hội chủ nghĩa. Trong giai đoạn chuyển đổi mô hình quản lý tôn giáo, **Ban Trị sự GHPGVN** tỉnh Bắc Ninh đã thể hiện năng lực thích ứng linh hoạt, đóng góp vào ổn định xã hội, củng cố khối đại

đoàn kết toàn dân, và làm sâu sắc hơn vai trò của Phật giáo trong nền hành chính hai cấp mới hình thành tại địa phương.

Trong bối cảnh thế giới bước vào thời đại chuyển đổi số, trí tuệ nhân tạo và toàn cầu hóa, Phật giáo vùng Kinh Bắc, với bề dày truyền thống, không chỉ dừng lại ở việc bảo tồn mà còn chủ động thích ứng, đổi mới để tiếp tục lan tỏa giá trị đạo pháp trong xã hội hiện đại. Quá trình hiện đại hóa ấy không làm phai mờ bản sắc truyền thống, mà trái lại, càng tôn thêm vẻ đẹp bền vững của một tôn giáo đã gắn bó với dân tộc suốt hơn hai nghìn năm lịch sử.

Trước hết, Ban Trị sự GHPGVN tỉnh Bắc Ninh đã chú trọng ứng dụng công nghệ thông tin trong công tác Phật sự, góp phần nâng cao hiệu quả quản lý, truyền thông và hoằng pháp. Hệ thống văn phòng điện tử từng bước được xây dựng; nhiều chùa đã chủ động số hóa dữ liệu, sử dụng nền tảng trực tuyến để tổ chức lễ cầu an, khóa tu online, giảng pháp trực tiếp trên mạng xã hội. Các trang thông tin Phật giáo, fanpage chính thức của Giáo hội và các tự viện không chỉ là kênh phổ biến giáo lý mà còn là nhịp cầu kết nối giữa chốn thiền môn và cuộc sống đời thường, đặc biệt là với thế hệ trẻ.

Song hành với ứng dụng công nghệ, Phật giáo Kinh Bắc vẫn gìn giữ giá trị cốt lõi của đạo Phật, đó là tinh thần từ bi, trí tuệ và trung đạo. Trong đời sống xã hội ngày nay, khi con người đối mặt với nhiều áp lực, bất an và khủng hoảng giá trị, thì đạo Phật với giáo lý giải thoát khổ đau, hướng đến an lạc nội tâm lại càng trở thành nơi nương tựa tinh thần quý giá. Những thời khóa tụng kinh, khóa tu một ngày an lạc, lễ hội Vu lan báo hiếu, hay những lời giảng về hiếu đạo, hạnh từ bi... không chỉ mang tính nghi lễ, mà còn giúp con người sống chậm lại, sống sâu hơn và sống thiện lành hơn giữa nhịp sống hiện đại.

Vùng Kinh Bắc, nơi giao hòa giữa Phật giáo và văn hóa dân gian, đã khéo léo kết hợp giữa nghi lễ Phật giáo với các hình thức diễn xướng dân tộc như Quan họ, Hát Vần, Hát Then... tại các lễ hội, khóa tu mùa xuân, mùa hè. Điều đó không chỉ giúp Phật giáo tiệm cận gần hơn với đời sống nhân dân, mà còn khẳng định vai trò giữ gìn và lan tỏa di sản văn hóa truyền thống đúng với tinh thần “Phật giáo trong lòng dân tộc, dân tộc trong lòng đạo pháp”.

Sự hiện đại hóa của Phật giáo Kinh Bắc hôm nay là sự phát triển có gốc rễ, lấy đạo hạnh làm nền tảng, lấy công nghệ làm phương tiện, lấy cộng đồng làm đối tượng phụng sự. Đó chính là mô hình nhập thế bền vững, thể hiện trọn vẹn phương châm “Đạo pháp - Dân tộc - Chủ nghĩa xã hội” trong thời đại mới, thời đại mà Phật giáo còn hiện hữu giữa đời sống, trong từng hành động tử tế, từng hơi thở chánh niệm, từng nghĩa cử nhân văn giữa cộng đồng.

Nhìn lại chặng đường cách mạng và phát triển của đất nước suốt hơn 80 năm qua, có thể khẳng định: Phật giáo Việt Nam nói chung, Phật giáo vùng Kinh Bắc nói riêng, đã luôn hiện diện như một nguồn mạch tinh thần bền vững - khi thì âm thầm trong lòng dân tộc, khi thì tỏa sáng giữa thời đại, nhưng chưa bao giờ ngừng đồng hành cùng dân tộc. Từ những bậc thiền sư thời Lý - Trần kiến tạo nền đạo đức quốc gia, đến những tăng ni, phật tử thâm lặn phụng sự trong kháng chiến; từ mái chùa cổ kính ẩn mình giữa làng quê, đến các cơ sở tự viện hiện đại lan tỏa chánh pháp trên nền tảng số, tất cả tạo nên một dòng chảy Phật giáo giàu bản sắc, đậm tinh thần nhập thế, phụng đạo yêu nước.

Trong giai đoạn mới, Ban Trị sự GHPGVN tỉnh Bắc Ninh, đại diện cho toàn vùng Phật giáo Kinh Bắc, xin nguyện kế thừa và phát huy mạnh mẽ truyền thống đó. Chúng tôi xác định: mỗi một Phật sự được thực hiện hôm nay, dù lớn hay nhỏ, đều phải mang trong mình tâm niệm phụng sự đạo pháp, đồng hành cùng chính quyền, góp phần xây dựng quê hương, đất nước. Trong tinh thần ấy, Giáo hội tỉnh nhà sẽ tiếp tục củng cố tổ chức, nâng cao năng lực đội ngũ tăng ni, phát triển giáo dục Phật học, đẩy mạnh truyền thông hiện đại, mở rộng các hoạt động từ thiện xã hội, gìn giữ di sản văn hóa, để Phật giáo thực sự trở thành chỗ dựa tinh thần vững chắc của nhân dân trong kỷ nguyên mới.

Từ thực tiễn Phật sự giai đoạn 2022-2025, chúng tôi xin rút ra một số bài học kinh nghiệm bước đầu:

Một là, phải luôn quán triệt sâu sắc phương châm “Đạo pháp - Dân tộc - Chủ nghĩa xã hội” vào từng hoạt động cụ thể, để mọi Phật sự đều góp phần nuôi dưỡng tinh thần đoàn kết, hòa hợp và trách nhiệm công dân.

Hai là, muốn phát triển bền vững, Giáo hội địa phương phải chủ động thích ứng với hoàn cảnh mới, từ tổ chức tinh gọn đến ứng dụng công nghệ nhưng luôn giữ chắc gốc rễ đạo hạnh và bản sắc văn hóa Phật giáo dân tộc.

Ba là, sự gắn bó, đồng hành của tăng ni, phật tử với cấp ủy, chính quyền và Mặt trận các cấp chính là điều kiện then chốt để mọi Phật sự được triển khai hiệu quả, đúng định hướng và lan tỏa được giá trị tích cực trong cộng đồng.

Tự hào về truyền thống Phật giáo vùng Kinh Bắc - vùng đất địa linh nhân kiệt, văn hiến lâu đời, chúng tôi càng ý thức sâu sắc hơn về trách nhiệm kế thừa, phát triển và lan tỏa tinh thần nhập thế trong thời đại mới. Trong tinh thần đó, BTS GHPGVN tỉnh Bắc Ninh xin trân trọng gửi đến Tọa đàm khoa học những chia sẻ chân thành này, như một đóng góp nhỏ bé vào sự nghiệp chung: khẳng định vai trò, vị thế và sứ mệnh lịch sử của Phật giáo Việt Nam trong hành trình dựng nước, giữ nước, phát triển đất nước hôm nay.

Tác giả: **Hòa thượng Thích Thanh Phụng**

Tham luận tại Hội thảo khoa học "Đạo Phật Với Cách Mạng Việt Nam" tổ chức ngày 25/08/2025, tại chùa Quán Sứ, Hà Nội.

Chú thích:

1) Ban Trị sự GHPGVN tỉnh Bắc Ninh.